

EFECTELE DISCRIMINĂRII ASUPRA ANGAJAMENTULUI ȘCOLAR: EXPLORAREA DIFERENȚELOR ÎNTRE ELEVI

EFFECTS OF DISCRIMINATION ON SCHOOL ENGAGEMENT: EXPLORING DIFFERENCES ACROSS STUDENTS

DOI: 10.5281/zenodo.14714355

UDC: 341.231.14:343.148

Luminita IOSIF

„Dunărea de Jos” University of Galați,

E-mail: luminita.iosif@ugal.ro

ORCID ID: 0000-0001-7077-9687

Iuliana BĂLAN

I.P.L.T. „A. Mateevici”

E-mail: balaniuliaiurie@gmail.com

Rezumat: Cercetarea discriminării în învățământ este o ramură importantă a cercetării educaționale care se concentrează pe identificarea, măsurarea și înțelegerea modului în care elevii sunt discriminați în școli. Cercetarea oferă date cu privire la amploarea discriminării în instituțiile de învățământ, iar datele obținute prin intermediul chestionarului sunt esențiale pentru a monitoriza procesul de combatere a discriminării în vederea dezvoltării de politici educaționale eficiente în promovarea egalității și incluziunii în educație, pentru a ne asigura că toți elevii au șanse egale de a reuși. Aceasta cercetare își propune să identifice existența sau nu a comportamentelor discriminatorii în rândul elevilor, factorii care declanșează aceste comportamente, impactul pe care îl au asupra performanțelor academice, de cele mai multe ori scăzute. În același timp, am urmărit analiza apariției violenței și a hărțuirii, impactul pe care îl poate avea discriminarea asupra populației școlare, în vederea elaborării politicilor educaționale eficiente, aplicării legislației naționale și internaționale anti-discriminatorii, crearea unui mediu prielnic pentru a dezvolta tânăra generație, profesorii fiind un model de conduită în mediul școlar.

Cuvinte cheie: discriminare, elev, integrare, politică educațională.

Abstract: Researching discrimination in education is an important branch of educational research that focuses on identifying, measuring and understanding how students are discriminated against in schools. The research provide data on the extent of discrimination in educational institutions, and the data obtained through the questionnaire is essential to monitor the process of tackling discrimination with a view to developing effective educational policies to promote equality and inclusion in education to ensure that all pupils have equal opportunities to succeed. This research aims

to identify the existence or non-existence of discriminatory behaviors among students, the factors that trigger these behaviors, the impact they have on academic performance, which is often low. At the same time, we aimed to analyze the emergence of violence and harassment, the impact that discrimination can have on students, in order to develop effective educational policies, the application of national and international anti-discrimination legislation, the creation of a favorable environment to develop the young generation, teachers being a model of conduct in the school environment.

Key words: *discrimination, student, integration, educational policy.*

Introducere

Discriminarea în mediul școlar și impactul acesteia asupra elevilor este o temă de actualitate deoarece reprezintă o problemă socială gravă cu consecințe profunde asupra membrilor societății. Cercetarea fenomenului discriminării este esențială pentru a înțelege natura acestuia (Tan-nock, 2008) și factorii care contribuie la discriminare, îndeosebi pentru a putea lua măsuri eficiente de combatere și dezvoltare a unei intervenții eficiente de prevenire.

Problematika discriminării, a inegalităților este un subiect tradițional al abordărilor sociologice (Lochak, 2004; Lapeyronnie, 2014; Moreau, 2020; Carter, 2021), iar în contextul educației trebuie menționată sociologia lui Pierre Bourdieu (1970) care analizează școala ca aparat de reproducere a inegalităților sociale (Jourdain, Naulin, 2011).

În contextul actual, globalizarea (Zajda, 2022) și migrația (Fibbi et al., 2021) au dus la o creștere a intoleranței și discriminării în multe părți ale lumii, iar cercetarea de față poate ajuta la furnizarea de dovezi pentru a combate discursul de ură și discriminarea și pentru a promova incluziunea și diversitatea, pentru a crea o lume mai justă și echitabilă pentru toți.

Discriminarea în școală rămâne o problemă destul de gravă în societatea actuală, cu consecințe negative semnificative pentru elevi, familii și comunități. Deși s-au înregistrat progrese în ultimii ani, multe grupuri de elevi continuă să fie discriminați pe baza rasei, etniei, sexului, genului, orientării sexuale, dizabilității, statutului socio-economic. În acest context există o nevoie continuă de a dezvolta soluții pentru combaterea discriminării, de a identifica și evalua strategii de intervenție eficiente.

Scopul cercetării a vizat identificarea prezenței fenomenului discriminării în comunitățile școlare, impactul acestuia asupra performanței școlare, precum și soluțiile eficiente pentru de combatere a acestuia. Este foarte important să distingem factorii individuali, sociali și structurali generatori de situații discriminatorii, pentru a îmbunătăți politicile și

practicile educaționale existente și a dezvolta noi strategii mai eficiente.

Deși există o serie de legi și politici anti-discriminare, acestea nu sunt suficiente pentru a combate acest fenomen.

Obiectivele cercetării:

Explorarea factorilor determinanți ai discriminării, a efectelor negative pe care îi pot avea asupra elevilor.

Identificarea problemelor cu care se confruntă tinerii în școală.

Recunoașterea influenței factorilor sociali, economici, culturali în apariția situațiilor discriminatorii.

Determinarea efectelor negative a discriminării asupra elevilor.

Analiza acțiunilor întreprinse de instituțiile de învățământ în vederea prevenirii discriminării.

Metodologia cercetării

Metoda cercetării de față este ancheta sociologică, fiind aplicată tehnica chestionarului autoadministrat, expediat prin intermediul on-line. Cercetarea a pornit de la definirea propriu zisă a fenomenului discriminării pentru a clarifica înțelesul acestui fenomen. Pentru a realiza un sondaj util s-a pus accentul pe claritatea formulării întrebărilor astfel încât să obținem date veridice pentru analiză și interpretare. Chestionarul a cuprins întrebări închise și deschise ce au permis respondentului să dea propriul răspuns la întrebare. Fenomenul discriminării este unul destul de actual și cunoscut de elevi, astfel aceștia au oferit răspunsuri precise, în cunoștință de cauză, lucru care se datorează și faptului că eșantionul a fost ales atent și în combinație cu chestionarul standardizat. Chestionarul a fost elaborat în aplicația Google Forms și distribuit pe grupurile elevilor pe rețelele sociale.

Colectarea datelor prezentei cercetări s-a realizat în perioada aprilie-mai 2024, la care au participat un efectiv de 81 de elevi din instituțiile de învățământ din r. Cahul, Republica Moldova.

Din numărul total de 81 de elevi care au fost chestionați 8.6% au vârsta sub 18 ani, sunt elevi ai claselor a VII-a, VIII-a, 75.3% au vârsta cuprinsă între 14-18 ani, elevi ai claselor a IX-a, XI-a, 16% au peste 18 ani, elevi ai clasei a XII-a.

Rezultatele au demonstrat faptul că genul feminin este mai deschis spre a comunica pe astfel de subiecte sensibile, din numărul total de respondenți 73.5% sunt de gen feminin, 16.9% gensex masculin, 9,6% au preferat să nu spună.

Rezultate

Datele colectate au arătat ca 97.6% dintre respondenți cunosc esența termenului de discriminare și doar 2.4% nu sunt familiarizați cu noțiunea dată.

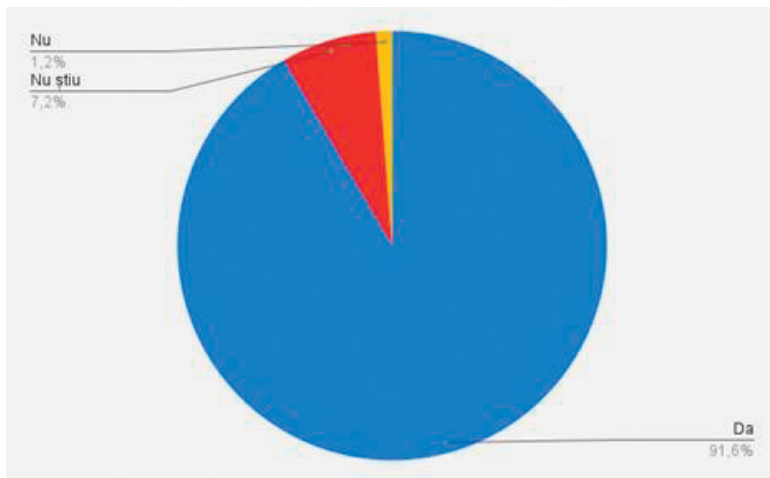

Figura 1. Importanța problemei discriminării în mediul școlar

Fenomenul discriminării continuă a fi prezent în mediul școlar, 91.6% din respondenți consideră a fi destul de importantă problema dată, 1.2% nu-i acordă o deosebită atenție iar 7.2% nu o cunosc.

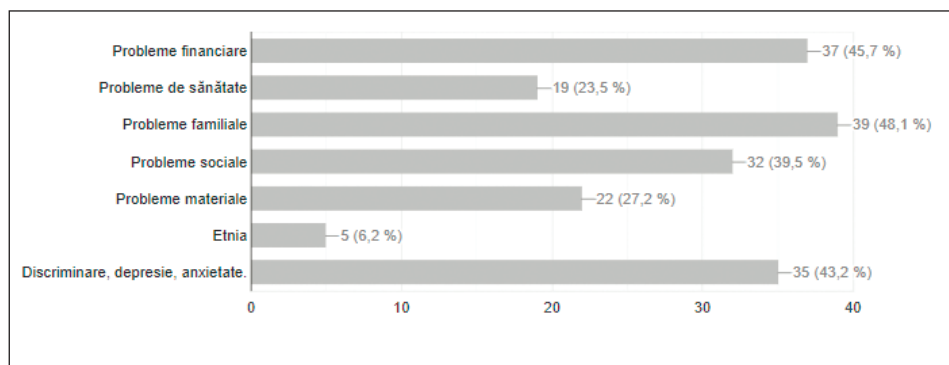

Figura 2. Problemele cu care se confruntă tinerii în școală

Mediul școlar este unul în care pot apărea diferite situații discriminatorii cu care se pot confrunta elevii. Factorii care pot favoriza aceste probleme sunt de ordin familial, financiar, social. Din numărul total de respondenți, 48.1% menționează faptul că problemele cu care se con-

fruntă tinerii în școală sunt probleme familiale, 45.7% specifică probleme financiare, 43.2% invocă probleme legate de discriminare, depresie, anxietate, 39.5% - probleme sociale, 27.2% - probleme materiale, 23.5% - probleme de sănătate, 6.2% invocă apartenența etnică ca și cauză a problemelor din școală.

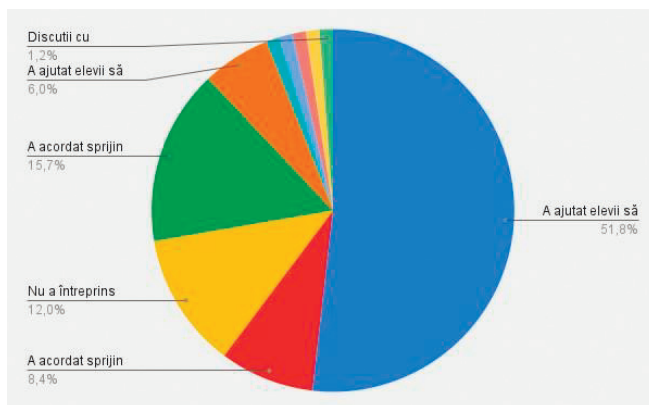

Figura 3. Acțiuni întreprinse de instituțiile de învățământ pentru a sprijini elevii

Școala este instituția care are un rol deosebit de important în procesul de formare a tinerei generații iar o conștientizare a problemelor existente în mediul școlar ar fi un pas spre rezolvarea lor. Din numărul total de respondenți, 51.8% susțin că instituțiile de învățământ ajută elevii să facă față problemelor în diferite cazuri, 30.9% susțin că școala oferă sprijin prin acordarea de ajutor material, 2.4% menționează că sunt oferite serviciile unui psiholog școlar, 13.6% neagă implicarea școlii în rezolvarea anumitor situații de problemă, iar 2.4% nu cunosc astfel de acțiuni.

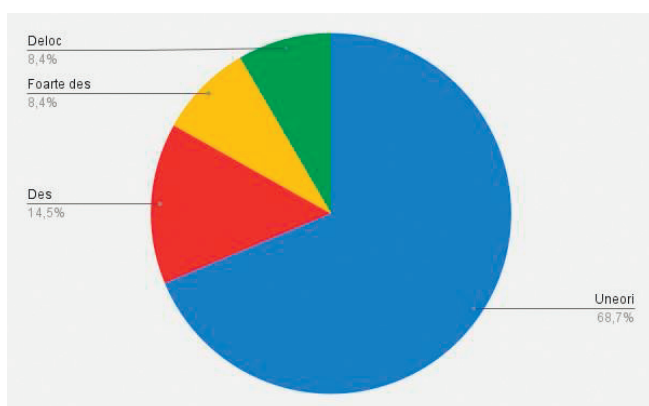

Figura 4. Acțiuni discriminatorii în școală

Răspunsurile oferite de respondenți au demonstrat faptul că fenomenul discriminării persistă în mediul școlar, din 100 % de răspunsuri în 67.7% cazurile de discriminare au loc uneori, 14.5 % susțin că des, 8.4% foarte des iar 8.4% sunt de părerea că astfel de cazuri nu au loc.

Foarte important este și modul în care persoana răspunde acestor acțiuni. Astfel, nu în toate cazurile de discriminare elevii sunt pregătiți să ia atitudine, din numărul total de respondenți 51.8% adesea s-au opus acestor situații, 4.8% întotdeauna, 38.6% au făcut-o rar și 4.8% nu s-au opus niciodată.

În ce perioadă apar aceste acțiuni, 69.9% dintre respondenți au menționat că cazurile de discriminare au loc în timpul pauzelor, 25.3% au specificat în afara programului școlar, alții 4,8% au răspuns că în afara orelor. Timpul prielnic manifestărilor discriminatorii este cel în timpul pauzelor când elevii sunt mai puțin supravegheați de profesori.

Un actor important în mediul școlar este cadrul didactic. În anumite cazuri și aceștia sunt cei care discriminează; 53.1% dintre respondenți au justificat faptul că unii profesori mai fac diferențe între elevi, alții 46.9% au negat acest lucru.

Una dintre formele cel mai des întâlnite este discriminarea persoanelor cu dizabilități (Iosif, Radu, 2020; Iosif, 2024) și dotarea instituțiilor cu echipamente specifice. Răspunsurile a 71.6% dintre respondenți au arătat faptul că instituțiile de învățământ din Republica Moldova nu sunt dotate corespunzător pentru a oferi accesul persoanelor cu dizabilități ceea ce poate crea o situație discriminatorie și doar 28.4% au menționat că instituțiile în care învață sunt pregătite pentru a oferi acces persoanelor cu dizabilități.

Unul dintre obiectivele cercetării au vizat prezența/manifestarea unui comportament discriminatoriu. Astfel, 40.7% dintre respondenți au menționat existența unui comportament de acest tip, iar 59.3% au negat faptul că au fost victima unui astfel de comportament. Importante în acest context sunt reacțiile pe care elevii le pot avea.

Reacțiile respondenților la situațiile discriminatorii sunt diferite: 44.4% din respondenți au reclamat faptul pentru a fi soluționat, 16% au ales să răspundă cu agresivitate, 24.1% au menționat că nu au avut parte niciodată de situații în care să fie discriminați, 7.2% nu au luat nici o măsură pentru rezolvarea cazului și au tolerat și doar 3.6% au apelat după ajutor la diriginte, familie.

Întrebarea (deschisă) ce a vizat descrierea unei situații în care elevul s-a simțit discriminat la școală a pus în evidență diferite situații precum: „la revenirea din SUA”; „culoarea pielii, înălțime, greutate”; „din mo-

tive materiale, eram saraca, nu aveam haine ca toti" (fashion bullying).

La cine ați apelat pentru ajutor?

Răspunsurile respondenților denotă faptul că elevii sunt informați despre cum ar trebui să acționeze în situații de discriminare, la cine pot apela după ajutor. Din numărul total de elevi 42% au menționat că au apelat la diriginte, 44.4% au cerut ajutor familiei, 17.3% au apelat la psihologul școlar, 2.5% la asistentul social, 6% la prieteni și doar 7.2% au decis că pot să soluționeze astfel de cazuri desinestătător. În cazul a 15.8% dintre respondenți nu au existat cazuri de discriminare.

Discriminarea cred că se datorează:

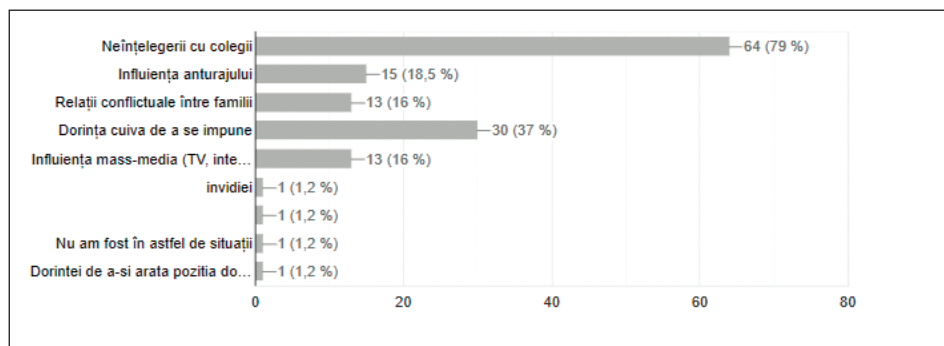

Figura 5. Cauzele discriminării

Discriminarea se datorează, în cazul a 79% din numărul total de respondenți, neînțelegerii cu colegii, în cazul a 38.2 % ar fi dorința unei persoane de a se impune, 18.5% invocă ca și cauză influența anturajului, 16 % - relațiile conflictuale între familii, alții 16% menționează influența mass-mediei și 1.2% a invidiei.

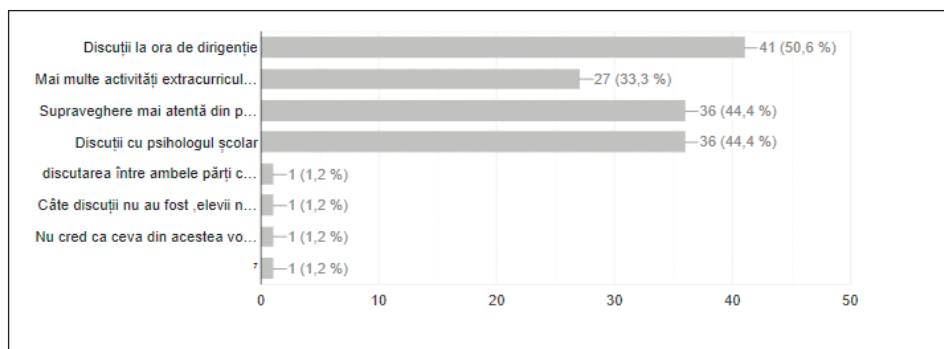

Figura 6. Metode de prevenire a discriminării

Elevii sunt conștienți de existența anumitor cazuri de discriminare și cunosc căile de soluționare a conflictelor. Din numărul total al respondenților 50% susțin că aceste situații pot fi prevenite datorită discuțiilor de la orele de dirigenție, 44.4% văd soluția în discuțiile cu psihologul școlar, 44.4% consideră că o supraveghere mai atentă din partea profesorilor ar reduce numărul acestor cazuri, 33.3% sunt de părerea că activitățile extracurriculare sunt benefice pentru a crea un climat favorabil colectivului de elevi în care să nu mai existe discriminare, 3.6% susțin că modalitățile enumerate mai sus nu dau rezultate scontate și că nu ajută la prevenirea situațiilor neplăcute.

Concluzii

Acest studiu a arătat faptul că elevii sunt familiarizați cu noțiunea de discriminare și sunt conștienți de existența fenomenului în comunitatea școlară. Elevii pot distinge problemele cu caracter discriminator, au menționat factorii familiari, social-economici, personali, de mediu care generează discriminarea specificând că aceasta apare din cauza problemelor în familie, problemelor financiare, de sănătate, sociale, din cauza dorinței cuiva de a se impune, influenței mass-media.

Într-un număr destul de mare (din cei 81 chestionați), elevii au menționat că școala sprijină și acordă ajutor elevilor cu diferite probleme prin oferirea serviciilor psihologului școlar, acordarea de ajutor material, implicarea cadrelor didactice alături de elevi în diferite acțiuni de voluntariat ce vizează persoanele cu nevoi speciale, sunt oferite activități de consiliere care cresc gradul de conștientizare asupra propriei persoane, asupra celor din jur, a relației existente între membrii comunității școlare, comunicarea dintre aceștia.

Discriminarea are un impact semnificativ și negativ asupra elevilor, răspunsurile oferite de respondenți au demonstrat faptul că elevii discriminați se simt izolați, triști și deprimați. Aceștia dezvoltă rușine și stimă de sine scăzută ajungând să creadă că sunt inferiori celorlalți, nu sunt capabili de a se opune situațiilor discriminatorii și devin toleranți, sau din contra, devin foarte agresivi.

Cu părere de rău, au fost justificate și unele cazurile de discriminare a elevilor din partea profesorilor, discriminare pe baza performanței academice, pe baza comportamentului „mai dificil” al unor elevi. Un alt aspect negativ confirmat de respondenți este faptul că instituțiile de învățământ din Republica Moldova nu sunt dotate cu echipament necesar elevilor cu dizabilități ceea ce creează o situație discriminatorie. Cerce-

tarea de față ar putea fi folosită ca imbold al viitoarelor schimbări din școlile din țară.

Curriculum național prevede subiecte în cadrul disciplinelor școlare cu referire la incluziune, prevenirea bullying-ului, anti-discriminare. Elevii aplică diferite metode eficiente de prevenire și soluționare a situațiilor neplăcute, apelează la persoanele de încredere atunci când au nevoie, cum ar fi: diriginte, psiholog școlar, familie, prieteni. În cazurile când au fost martori ai unor situații discriminatorii aceștia au acționat pentru a crea un mediu mai sigur și mai incluziv pentru toți. Elevii sunt foarte informați cu referire la diversitate și incluziune și imediat ce sunt atestate astfel de cazuri, sunt raportate și soluționate. Respondenții consideră că discuțiile din cadrul orelor de dirigenție, activităților extrașcolare, supravegherea din partea părinților, consilierea psihologului, sunt de mare ajutor. Implimentarea, în continuare, a politicilor educaționale menite să implimenteze valorile și principiile democrației, care sunt în contradicție cu orice formă de prejudecată sau discriminare, vor aduce rezultate deosebit de frumoase.

Rezultatele cercetării au demonstrat faptul că tânăra generație acceptă schimbarea atitudinilor și mentalităților, recunosc și respectă diferențele dintre copii, sunt activi și participă la viața și activitatea școlii indiferent de nevoile pe care le au cei din jur, dau dovadă de o educație a toleranței. Tinerii au mare nevoie de sprijin, îndrumare, sfaturi din partea maturilor și nu de idei preconcepute.

Referințe bibliografice:

1. Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (1970). *Reproduction. Elements for a Theory of the Education System*. Paris: Minuit.
2. Carter, B. (2021). *Impact of Social Inequalities and Discrimination on Vulnerability to Crises*. The Institute of Development Studies and Partner Organisations. Report. <https://hdl.handle.net/20.500.12413/16541>
3. Fibbi, R., Midtbøen, A. H. & Simon, P. (2021). *Migration and Discrimination*, Springer Nature. doi: 10.1007/978-3-030-67281-2.
4. Iosif, L. & Radu, O. (2020). Labor Market Integration and Access to Work for People with Disabilities. *The Scientific Journal of Cahul State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu": Social Sciences*. 2(12), 79-86.
5. Online: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/115276
6. Iosif, L. (2024). *Frontières sociales et espace périphérique urbain*, Düren: Shaker Verlag GmbH. doi: 10.2370/9783844095258.

7. Jourdain, A. & Naulin, S. (2011). Héritage et transmission dans la sociologie de Pierre Bourdieu. *Idées économiques et sociales*, 166(4), 6-14. <https://doi.org/10.3917/idee.166.0006>.
8. Lapeyronnie, D. (2014). L'économie morale de la discrimination. La morale des inégalités dans les banlieues populaires françaises. Dans Dubet, F. (dir.), *Inégalités et justice sociale*. 79 -93. La Découverte. <https://doi.org/10.3917/dec.dubet.2014.01.0079>.
9. Lochak, D. (2004). La notion de discrimination. *Confluences Méditerranée*, 48(1), 13-23. <https://doi.org/10.3917/come.048.0013>.
10. Moreau, S. (2020). *Faces of inequality: A theory of wrongful discrimination*, Oxford University Press.
11. Tannock, S. (2008). The problem of education-based discrimination. *British Journal of Sociology of Education*, 29(5), 439–449. <https://doi.org/10.1080/01425690802326846>
12. Zajda, J. (2022). Discourses of Globalisation and Education Reforms: Overcoming Discrimination. In: *Discourses of Globalisation and Education Reforms. Globalisation, Comparative Education and Policy Research*, vol 31. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-96075-9_8